

ILUSTRACIÓN: *Meninas*

AUTOR: A. T.

A campesiña no cambio de paradigma da poesía irlandesa contemporánea

Manuela Palacios González

[Recibido, 20 xaneiro 2017; aceptado, 11 febreiro 2017]

<http://dx.doi.org/10.15304/bgl.50.3877>

RESUMO A escritora irlandesa Eavan Boland publicou en 1989 o ensaio *A Kind of Scar*, no que salienta a relevancia da muller campesiña para o cambio de paradigma poético que está tendo lugar en Irlanda arredor desa década. Tanto o ensaio como o poema que inclúe a modo de epígrafe “The Achill Woman” constitúen un bo exemplo do xénero anti-pastoral e evidencian a exclusión tanto da experiencia real da muller campesiña como a da muller poeta da historia e a tradición literaria nacionais. O presente artigo restitúe, fronte ao desinterese de prácticas críticas recentes, a importancia da muller campesiña para a argumentación de Eavan Boland neste ensaio.

PALABRAS CHAVE: Eavan Boland, poesía irlandesa, campesiña, anti-pastoral, realismo.

ABSTRACT The Irish writer Eavan Boland published, in 1989, the essay *A Kind of Scar*, in which she highlights the relevance of the peasant woman to the shift of poetic paradigm that is taking place in Ireland around this decade. Both the essay and the poem that opens it as a sort of epigraph, “The Achill Woman”, constitute a good example of the anti-pastoral genre and expose the exclusion of the real experience of both the peasant woman and the woman poet from national history and literary tradition. The present article recuperates, in a reaction against its neglect in recent criticism, the importance of the peasant woman for Eavan Boland’s argumentation in this essay.

KEYWORDS: Eavan Boland, Irish poetry, peasant woman, anti-pastoral, realism.

A poeta Eavan Boland (1944-) é unha das autoras máis importantes e influentes do campo literario irlandés na actualidade e, aínda que comezou a publicar a súa obra nos anos sesenta do século XX, foron os seus poemarios e ensaios dos anos oitenta os que, no contexto dunha patente emerxencia de

mulleres escritoras e activismo feminista, a colocaron na fronte dun poderoso movemento de renovación da creación literaria que abrangueu toda a illa de Irlanda. Autora dunha ducia de poemarios e numerosas compilacións de poesía propia e allea, escribiu tamén decisivos ensaios literarios sobre a poesía irlandesa e o papel que a irrupción das mulleres escritoras debía desempeñar na súa reconfiguración. Boland foi unha figura destacada na revisión de voces, temas, personaxes, tropos e formas poéticas, introducindo o imaxinario feminino sobre o corpo, a maternidade, a sexualidade e a historia silenciada das mulleres irlandesas na poesía contemporánea.

6 Muller de clase media, con estudos universitarios, de pai diplomático e nai pintora, Boland fíxose eco da voz e da experiencia femininas: a vida cotiá da muller burguesa habitante dun barrio residencial da capital irlandesa que explora as tensións entre as súas identidades como esposa, nai e escritora. Porén, neste artigo quero salientar o papel doutra voz e doutra experiencia no cambio de paradigma poético que propugnou Eavan Boland: o da muller campesiña¹. Na súa escolma de poemas, ensaios, entrevistas e estudos críticos sobre a poeta irlandesa, Jody Allen-Randolph (2007: xvi) refírese reiteradamente ao cambio de paradigma poético que tivo lugar arredor dos anos oitenta en Irlanda e fai de Boland unha das protagonistas sobresaíntes desta convulsión literaria. Allen-Randolph salienta o tratamento literario da experiencia doméstica da escritora e nai, así como o pormenorizado exame da función dos e das poetas nunha tradición literaria e nunha historia nacional que terxiversaron o papel da muller para preservar os intereses do patriarcado. Porén, Allen-Randolph non presta atención á función que desempeña a figura da campesiña neste cambio de paradigma poético nin recolle, na súa selección de fragmentos de ensaios, aquel que reconece a campesiña como acicate para ese cambio. Tampouco Donna L. Potts, no seu libro *Contemporary Irish Poetry and the Pastoral Tradition* (2011), alude a este ensaio no seu capítulo sobre Boland, inda que podería ilustrar con el a aproximación *anti-pastoral* da poeta irlandesa, concepto este que Terry Gifford (1999: 120)² explica como repudio da idealización da vida rural. Temos que remontarnos aos anos noventa e a un número especial da revista *Irish University Review*

---

¹ Este artigo foi elaborado no marco do proxecto de investigación "Eco-ficcións: Discursos emerxentes sobre muller e natureza en Galicia e Irlanda" (Ministerio de Economía y Competitividad-FEDER: FEM2015-66937-P Excelencia 2015).

² Para unha minuciosa análise do xénero pastoral e das reaccións ao mesmo, como o anti-pastoralismo, o pospastoralismo e a ecocrítica, véxase Gifford (1999).

editado tamén por Allen-Randolph (1993) para atopar, entre unha maioría de artigos que pasan por alto a figura da campesiña, tres estudos que, polo menos parcialmente, a analizan (Martin; Smith; Reizbaum 1993).

En 1989, publicou Boland o ensaio *A Kind of Scar: The Woman Poet in a National Tradition* [Unha especie de cicatriz: a muller poeta nunha tradición nacional] (1994a)³ no que analiza a exclusión da muller da tradición literaria irlandesa, así como os cambios que a notábel incorporación de escritoras está a producir na literatura nacional⁴. Consta este ensaio de nove seccións e comeza, a modo de epígrafe, cun poema titulado “The Achill Woman” [A muller de Achill] que, precisamente, se centra na figura dunha muller campesiña. Escrito en verso libre, o poema combina estrofas de dous, tres, catro, cinco e seis versos e nel descríbese o encontro entre o suxeito poético e unha muller campesiña en Achill –unha illa do condado de Mayo na costa occidental de Irlanda. Polas características do terreo de turbeira, o principal recurso agropecuario da illa foi o pastoreo, sufrindo a mediados do século XIX os efectos das fames que asolaron o país e levaron a boa parte da súa poboación á morte ou á emigración. Durante os anos sesenta e setenta do século XX a illa desenvolveu unha modesta infraestrutura turística e é neste contexto de espazo natural que servía de solaz ocasional á poboación urbana de Irlanda onde podemos situar o poema de Eavan Boland⁵.

O poema comeza coa presentación da campesiña de Achill, quen pousa no chan o caldeiro de auga que leva para a visitante dublinesa. O encontro entre estas dúas mulleres, o suxeito poético –o ensaio aclarará deseguido o contido autobiográfico do poema polo que podemos relacionar a voz poética coa propia escritora nos seus anos de estudante universitaria a comezos dos anos sesenta (Boland 1994a: 73)– e a campesiña, ten lugar nunha noitiña de Pascua e a descrición do momento ten resonancias pastorais:

---

³ Todas as citas do ensaio *A Kind of Scar* corresponderán á edición en Boland 1994a –esta edición de 1994 é unha reprodución do ensaio datado en 1989 e publicado en Dublín por Attic Press. Hai unha segunda edición revisada do poema “The Achill Woman” (Boland 1995: 148-149), nunha compilación de poemas que recolle, entre outros poemarios, *Outside History* (1990), no que aparece esa versión revisada e lixeiramente alterada do poema. A efectos do tema que trato aquí, as alteracións da segunda versión son de escasa relevancia.

⁴ Na súa análise das tensións entre muller e nación, feminismo e campo literario nacional, o ensaio de Eavan Boland *A Kind of Scar* (1989, 1994) comparte importantes reflexións coas expresadas no estudo de Helena González sobre o campo literario galego: *Elas e o paraugas totalizador. Escritoras, xénero e nación* (2005).

⁵ Entre outras referencias literarias á illa de Achill, podemos mencionar as de Heinrich Böll (1957) e Hugo Hamilton (2007).

The zinc-music of the handle on the rim
tuned the evening. An Easter moon rose.
In the next-door field a stream was
a fluid sunset; and then, stars⁶. (Boland 1994a: 72)

O pastoralismo ten riscos varios, entre eles a idealización e falsificación do mundo rural, a presentación do campesiño como elemento decorativo, a ausencia dunha reflexión sobre as condicións materiais de vida e a introdución, como tema preferente, das relacións amorosas entre pastores e pastoras mozos. Porén, tras esta estrofa de ecos pastoralistas que despraza a atención da dura vida rural –a casa non conta con auga corrente e é a campesiña quen lle leva un caldeiro á escritora no serán– para contemplar o plácido solpor, o poema desenvolve seguidamente unha reflexión crítica e auto-crítica sobre o contacto entre as dúas mulleres e sobre a relación entre elas e a tradición literaria. Certamente, hai unha distancia temporal entre o momento da escrita e o momento vivido, presentándose o encontro como unha lembranza –se cadra mesmo unha re-escritura– polo que a actitude crítica pode deberse en parte a unha madurez do suxeito poético acadada con posterioridade á experiencia vivida, como recoñecerá a autora noutro momento do ensaio. De feito, Boland adoita tratar na súa poesía a cuestión das argucias e os enganos da memoria. Así e todo, é importante salientar que o suxeito poético é explicitamente consciente das diferenzas de clase e outras circunstancias vitais entre os dous personaxes femininos, aspecto este adoito obviado na literatura pastoral. As mans frías, as roupas humildes, a longa xornada de traballo constitúen representacións realistas afastadas do xénero bucólico:

I remember the cold rosiness of her hands.
She bent down and blew on them like broth.
And round her waist, on a white background,
in coarse, woven letters, the words ‘glass cloth’

And she was nearly finished for the day.
And I was all talk, raw from the college⁷. (Boland 1994a: 72)

⁶ «O tintín musical da anga no canto / afinou a noite. Saíu unha lúa de Pascua. / Na leira veciña un regato / tornaba en solpor fluído; e logo, as estrelas». Todas as traducións ao galego son miñas.

⁷ «Lembro o frío rosado das súas mans. / Dobrouse para soprar nelas como un caldo / arredor do van, sobre un fondo branco, / en basta bordadura, as palabras ‘pano de cristais’ // e ela case rematara a xornada. / E eu a parolar, chegada ao dereito da universidade».

Malia estas diferenzas, as dúas mulleres conversan con calma, aínda que o poema non recolle o tema da charla –o ensaio que segue si que dará conta máis detallada da conversa, pero a voz da campesiña aparecerá parafraseada pola autora e non en estilo directo, o cal atenúa a súa presenza. Cando a campesiña marcha, o suxeito poético confirma a súa dificultade para comprender a tradición literaria que lle aprenden na universidade, pois a poesía do Renacemento británico que está a estudar en nada recolle a experiencia desta muller campesiña de Irlanda:

...
and took down my book and opened it
and failed to comprehend

the harmonies of servitude,
the grace music gives to flattery
and language borrows from ambition
...⁸. (Boland 1994a: 73)

A poesía da corte isabelina, cos seus encomios, servidumes e cobizas, pouco ten que ver, non só coa vida da escritora na Irlanda dos anos sesenta senón coa vida da campesiña da illa de Achill e é, precisamente, esta exclusión da historia e da literatura o que, malia as evidentes diferenzas entre elas, comparten estas dúas mulleres. Afirmo Terry Gifford (1999: 80) que hai dous tipos de encontro coa natureza: o que serve tan só como solaz e o que provoca un cambio tan rotundo na persoa observadora que lle servirá de estímulo para mudar as súas circunstancias. En palabras da propia Boland, o seu caso sería o segundo, aínda que o memorábel impacto do encontro non implica unha conciencia ecolóxica máis aguda senón un paulatino espertar da autora á historia da paisaxe e do pobo que a habita. Non quero deixar de salientar a transcendencia da escolla do poema sobre a campesiña de Achill como figura de proa dun ensaio que, por unha banda, revela a dependencia do sistema literario irlandés contemporáneo de modelos artísticos coloniais non cuestionados e, por outra, denuncia a exclusión das mulleres da tradición literaria non só

---

⁸ «... e collín o meu libro e abriño / e non fun quen de comprender // as harmonías da servidume, / a graza que a música dá aos afagos / e que a lingua empresta da ambición». R.T. Smith (1993: 97) entende estas «harmonías da servidume» como referencia a que a estudante non comprende aínda a relevancia desta campesiña que a serve. Eu, pola contra, entendo este terceto como referencia á poesía da corte renacentista británica que, coa súa expresión de servidumes, afagos e ambicións, resulta allea á experiencia da estudante.

británica senón tamén irlandesa. A elección deste poema implica ademais un acto voluntario de sororidade entre mulleres de circunstancias sociais moi dispares, pero sen pasar por alto as penalidades da vida rural; máis ben ao contrario, reclamando a responsabilidade dos e das poetas na re-inscrición da muller campesiña na historia e na literatura de Irlanda.

Poderíamos pensar que unha literatura como a irlandesa, con grandes poetas que situaron a súa obra na paisaxe natural e no agro do país, como W. B. Yeats, Patrick Kavanah e Seamus Heaney, non precisaría desta chamada de atención de Boland, pero ela mesma explica no seu ensaio as razóns polas que certa poesía ruralista falsificou a experiencia cotiá da vida campesiña. O crítico Anthony Bradley (1981: 79) distinguiu dúas xeracións de poetas irlandeses: a do Irish Literary Revival [rexurdimento literario irlandés] de finais do século XIX e comezo do XX, sen coñecemento directo do agro nin dos campesiños, e, por outra banda, os poetas do posrexurdimento, con experiencia directa da vida labrega e, xa que logo, contrarios á idealización desta. Certamente, o poeta do Irish Revival, W. B. Yeats, idealizou unha paisaxe irlandesa da que el, como membro da elite anglo-irlandesa protestante, se sentía relativamente alienado, facendo uso do que Declan Kiberd (1991; véxase tamén Palacios González 2005) denominou «recurso á xeografía» para reforzar a súa pertenza á nación irlandesa. Contra a idealización do mundo rural expresouse tamén a poeta galega Marilar Aleixandre (2017: 11) —é salientábel a relevancia recíproca que teñen as literaturas galega e irlandesa na representación do mundo rural— no seu discurso de ingreso á Real Academia Galega ao se referir ao escritor Xosé Neira Vilas, o seu antecesor na institución: «Cómpre, benquerido Pepe, agradecerche que neste texto inaugural [*Memorias dun neno labrego*] da literatura galega para nenos e nenas non falseases a realidade con azucre. Agasalláchesnos cunha chamada á rebeldía, a tomarmos partido contra o discurso da resignación e o medo». Xosé Neira Vilas sería, de feito, un bo expoñente do xénero anti-pastoral na literatura galega.

Aínda que o poema “The Achill Woman” fai pensar nun único encontro, a primeira sección do ensaio aclara deseguido que a campesiña levaba o caldeiro de auga todos os seráns durante a visita da estudante na semana de vacacións de Pascua e expón os temas das conversas que mantiñan as dúas mulleres: as fames do século XIX e como afectaron a poboación da illa, a fermosura da paisaxe e a nobreza da xente que superou estas terríbeis penalidades. Confesa Boland que esta era a primeira vez que lle falaban da loita

pola supervivencia nesta rexión na que, nos tempos das fames, a xente se desprazou cara á costa para, polo menos, poder comer en algas. A poeta afirma que, considerado en retrospectiva, este encontro coa campesiña de Achill se converteu en emblema de todo o que quere propugnar neste ensaio. Aínda que eu manifestaría reservas sobre esta referencia á campesiña como «emblema», porque converte a muller nunha icona que podería pasar a representar calquera outra cousa agás si mesma⁹, o ensaio sitúa esta campesiña na historia colectiva da nación da que fora excluída: «what was she pointing at? A history? A nation? Her memories or mine?» (Boland 1994a:74)¹⁰. Poderíamos identificar aquí o risco de transcender o espazo natural en si mesmo para ver nel exclusivamente a historia e identidade nacionais e individuais, pero nin tan sequera a perspectiva ecocrítica procura a alienación da persoa con respecto ao espazo natural que habita, senón que profunda nas relacións entre a natureza humana e non humana (Gifford 1999: 5), polo que para coñecer o hábitat natural debemos coñecer tamén a súa historia social e política.

A segunda sección do ensaio enuncia a premisa central do mesmo: na última xeración literaria –entendemos que no momento de escribilo se está a referir aproximadamente ás décadas dos anos setenta e oitenta– está tendo lugar en Irlanda un cambio decisivo e crítico: «women have moved from being the subjects and objects of Irish poems to being the authors of them» (Boland 1994a: 75)¹¹. Para Boland, as preguntas relativas á identidade do e da poeta, os temas que resultan acaídos para a poesía e os tipos de subxectividade que se desvelan e confirman son cuestións de relevancia ética. Descubre así mesmo a autora (Boland 1994a: 76)¹², desde a súa mocidade, que se sente alienada da nación irlandesa, tal e como a configura a poesía do seu país, e que tampouco vai atopar nesa poesía a experiencia da muller campesiña: «the anguish and power of that woman's gesture on Achill, with its suggestive hin-

⁹ Tomo esta reflexión da crítica irlandesa Ailbhe Smyth (1989: 8-9) quen, ao censurar a iconografía feminina das estatuas de Dublín, afirma que este tipo de representación feminina «functions <successfully> not because she stands for woman but because woman always stands for something else» [funciona con éxito non porque ela represente a muller senón porque a muller sempre representa algunha outra cousa]. No caso de Boland, cabería o perigo de que a campesiña fose o emblema da subalternidade, pero a poeta foxe destas alegorías para reiterar o seu interese polas circunstancias precisas da vida da muller.

¹⁰ «que estaba a sinalar? Unha historia? Unha nación? As súas lembranzas ou as miñas?».

¹¹ «as mulleres pasaron de seren os temas e obxectos dos poemas irlandeses para seren as súas autoras».

¹² «a anguria e forza no aceno daquela muller de Achill, e a dor que levaba consigo, non era algo co que eu puidese contar na poesía irlandesa».

terland of pain, was not something I could predict or rely on in Irish poetry». Augustine Martin (1993: 76) identifica con acerto poemas anteriores á data da primeira publicación de *A Kind of Scar* en 1989, tales como “From the Painting *Back from Market* by Chardin” (Boland 1967) e “Self-Portrait on a Summer Evening” (Boland 1987) nos que a poeta lamenta a redución da campesiña a un elemento decorativo. Igualmente, en poemarios como *In a Time of Violence* (Boland 1994b), a poeta denuncia os mecanismos de control e auto-engano que usan os sistemas de representación –artísticos e mesmo científicos– ao ignorar o sufrimento da xente común.

O único que Boland di atopar na tradición poética é unha retórica alienante que (con)funde muller e nación de xeito reduccionista e interesado, unha imaxe de muller e familia acaída para o nacionalismo católico irlandés, como nos amosa no seu poemario *The Journey* (1986). Boland decátase de que a poeta precisa formar parte dunha comunidade, pero séntese marxinalizada da tradición literaria nacional, polo que precisa re-posuíla en cada acto de escritura. Considero atinada a afirmación de Jody Allen-Randolph (2007: xiii) sobre o subxugante espazo que a poeta abriu entre marxinalidade e autoridade, sendo esa marxinalidade unha localización produtiva para a redefinición de poeta e tradición ou, como afirma Marilyn Reizbaum (1993: 109): «subversion becomes a paradigm, a way of being inclusive of a tradition while neither participating in or repeating its omissions»¹³.

A campesiña reaparece na sección terceira de *A Kind of Scar* onde Boland (1994a: 76) contrasta a experiencia da derrota do campesiñado irlandés coa «collective fantasy» [fantasía colectiva] da nación nas baladas dos séculos XVIII e XIX. Malia recoñecer a trágica historia de desposuímento de Irlanda nestes séculos, Boland atopa nas baladas e cancións de entón, que perduran ata hoxe, unha mensaxe paradoxal de derrota e vitoria, así como un discurso simplista de resistencia. Afirmar Boland (1994a: 77) que a experiencia real que debería recoller a poesía é a da derrota: «The coffin ships, the soup queues, those desperate villagers at the shoreline»¹⁴. Observamos como a poeta reclama un discurso realista, fronte ao alegórico da nación, debate que a crítica Clair Wills (2002: 1580) identifica como altamente significativo do derradeiro terzo do século XX en Irlanda, particularmente entre as mulle-

¹³ «a subversión torna en paradigma, nun xeito de existir incluínte da tradición, pero sen participar ou repetir as súas omisións».

¹⁴ «Os barcos-cadaleito, as colas para a sopa, aqueles paisanos desesperados na ribeira».

res, as cales urxen «to turn the realistic portrayal of women back against the stereotypes discovered in literary and nationalist discourses»¹⁵. En efecto, a poeta Nuala Ní Dhomhnaill (2002: 1295) falou tamén das mulleres como «supreme realists» [realistas supremas] e, fronte a quen reclame a urxencia dunha escrita feminina experimental, poderase argumentar, xunto con Ailbhe Smyth (1990:12), que o realismo era, cando Boland escribía este ensaio nos anos oitenta, un modo de representación necesario e liberador fronte a convencións e limitacións artísticas e sociais. Ademais, aínda non chegara o tempo de transcender a experiencia real da muller porque ata entón non fora representada na literatura irlandesa. Por esta mesma razón, Boland (1994a: 78) confesa que, no encontro con campesiña de Achill, os seus coñecementos literarios previos non lle permitiron comprender o «archive of loss» [arquivo da perda] que agochaba esta muller e que só foi a súa propia experiencia como muller poeta a que lle foi revelando o silencio ao que a tradición literaria consignara ambas as dúas mulleres.

É a súa experiencia temperá como poeta a que Boland (1994a: 81) relata nas seguintes seccións, reaparecendo a campesiña de Achill na sección quinta, onde a autora se pregunta como toda unha historia de loita e supervivencia feminina, forxada na fala e a memoria da muller de Achill, podía agora «re-emerge in the Irish poetry as fictive queens and national sibyls»¹⁶. Boland (1994a: 82) nin aproba nin acredita nesta imaxe da muller como musa nacional que semella dominante na tradición literaria. Sabe que as mulleres irlandesas foran derrotadas na historia, pero négase a aceptar que a poesía as derrote doutra volta e proponse, como poeta, devir en axente de cambio. Poderíase argumentar que ao rexeitar tropos de empoderamento como o da raíña celta e poñer toda a énfase na derrota, Boland está perpetuando o papel da muller como vítima, pero o ensaio alude reiteradamente á loita, á resistencia e á supervivencia das campesiñas, o cal vén confirmado pola lembranza que garda da conversa coa campesiña: «She kept repeating to me that they were great people, the people in the famine. Great people. I had never heard that before» (Boland 1994a: 74)¹⁷, polo que podemos concluír que, para Eavan Boland, a campesiña tamén é unha figura de empoderamento.

¹⁵ «contrapor o retrato realista das mulleres aos estereotipos atopados nos discursos literarios e nacionalistas».

¹⁶ «re-emerxer na poesía irlandesa como raíñas de conto e sibilas nacionais».

¹⁷ «Non deixaba de repetirme que era unha gran xente, a xente da fame. Gran xente. Non o oíra nunca».

Na sección sexta do ensaio, Boland narra un encontro co poeta do Irish Revival Padraic Colum, cuxo poemario *Wild Earth* (1907) fora eloxiado por W. B. Yeats. Lamenta a autora que Colum aceptase o papel que o rexurdimento irlandés tiña para el: o do «peasant poet» [poeta campesiño] que remata por semellarse ao estereotipo do campesiño que vai configurando na súa poesía, narrativa e teatro. O herdo que lle correspondía «rage robbed of language, suffering denied its dignity» (Boland 1994a: 83)¹⁸ estaba ausente da súa obra. Terry Gifford chama a atención sobre un caso máis paradoxal: o do poeta anti-pastoral Patrick Kavanagh quen, ao entrar nos círculos literarios de Dublin pasou a ser considerado como campesiño letrado máis ca un talento literario, polo que Gifford (1999: 132) advirte: «Such a pattern seems to indicate the culture's tendency to pastoralise the anti-pastoral poet»¹⁹.

Na sección sétima, Boland (1994a: 85) censura a imaxe da «Poor Old Woman» [pobre vella] do poema “The Blackbirds” doutro poeta do rexurdimento irlandés, Francis Ledwidge, porque esta pobre vella non é máis ca a icona da nación. Contrasta Boland o uso deste estereotipo co sarcasmo de James Joyce —é ben coñecida a aversión de Joyce á retórica nacionalista— ao se referir tamén á pobre vella no comezo da súa novela *Ulysses* (1922). Como propugna na sección oitava, Boland está convencida de que a inclusión das derrotas da muller permite unha redefinición da nación e alude, moi pertinentemente, á poeta rusa Anna Akhmatova, quen escribiu en *Réquiem* (1963) sobre o único lugar no que aceptaría que a nación colocase unha estatua na súa honra: fronte ao cárcere no que recluíron o seu fillo e onde ela pasou trescentas horas diante dunhas portas que endexamais lle permitiron cruzar. Como afirma Boland (1994a: 89): «The country she wishes to belong to, to be commemorated by, is the one revealed to her by her suffering»²⁰. Remata a escritora o seu ensaio coa novena sección a xeito de conclusión, reivindicando o vínculo ético entre a imaxinación e a imaxe, vínculo que na súa opinión se rachou coas iconas da nación: «Cathleen Ní Houlihan or the Old Woman of the Roads or Dark Rosaleen» (Boland 1994a: 91)²¹. Advirte a poeta irlandesa de que con estas iconas non só se falseou o

¹⁸ «carraxe á que lle roubaran a linguaxe, sufrimento ao que denegaran a dignidade».

¹⁹ «Este patrón semella indicar a tendencia da cultura a pastoralizar o poeta anti-pastoral».

²⁰ «O país ao que quere pertencer, e que a conmemore, é aquel que o seu sufrimento lle revela».

²¹ «Catuxa Ní Houlihan ou a Vella dos Camiños ou a Moura Rosalía». Cómpre lembrar aquí que Antón Vilar Ponte, fundador das Irmandades da Fala, traduciu cara ao galego a peza teatral de W. B. Yeats *Cathleen ní Houlihan* (Yeats 1902; Vilar Ponte 1921) como parte dun programa de nacionalismo cultural galego inspirado en Irlanda. Vicente Risco, Plácido R. Castro e os irmáns Vilar

pasado, senón que se silenciou a vida real das mulleres. Reclama, por todo isto, que a poesía presente a realidade en toda a súa complexidade e con todo o seu sufrimento.

Neste comezo de milenio no que, tanto en Irlanda como en Galicia, o termo “ruralista” adoita ter connotacións pexorativas, no que o campesiñado semella unha clase social extinguida e no que unha tradición literaria abondosa en paisaxes rurais procura a súa renovación noutros imaxinarios urbanos e modernos, pode sorprender que reclamemos a figura da campesiña como chave para a reconfiguración da literatura nacional e asombrará aínda máis que situemos esa campesiña no cambio dun paradigma poético que rachou, nas décadas finais do século XX, coas voces, a retórica, os temas e as subxectividade dominantes na literatura irlandesa. Poida que a crítica literaria sexa cómplice desta ocultación, ou iso podería desprenderse da escasa atención que recibiu o ensaio de Eavan Boland, *A Kind of Scar*, nas análises da literatura contemporánea, que preferiron centrarse nas figuracións da muller urbana na obra desta poeta irlandesa. Porén, Boland escolleu a experiencia do encontro coa campesiña de Achill para, por unha banda, inscribir o sufrimento do campesiñado na historia e na literatura irlandesas reivindicando o modo de representación realista fronte aos discursos alegóricos nacionais; por outra banda, para reclamar a responsabilidade da poeta fronte á ocultación dese sufrimento e renovar, deste xeito, o vínculo ético entre imaxinación e imaxe; finalmente, para reivindicar a función da muller poeta como axente de cambio. O ensaio ten, ademais, unha clara lectura feminista ao relacionar a marxinalización da campesiña coa da muller poeta nunha manifestación de sororidade, empatía e defensa dos dereitos da muller. Permitiríame engadir a relevancia deste ensaio aos debates ecocríticos pola atención que presta a un grupo social que vive en contacto directo co espazo natural que habita, así como polo xeito no que entretece a historia dese espazo natural coa dos seus poboadores, por moi hostil que lles fose esa natureza en certos momentos críticos.

15

Manuela Palacios González
Universidade de Santiago de Compostela

Ponte traduciron igualmente outros textos de Yeats. Traducións como a de Otero Pedrayo, en 1926, de fragmentos do *Ulysses*, de James Joyce, continuaron ese programa de inspiración irlandesa, aínda que Joyce non compartía o ideario nacionalista de Yeats.

Referencias bibliográficas

- Aleixandre, Marilar. 2017. *Voces termando da paisaxe galega*. A Coruña: Real Academia Galega.
- Allen-Randolph, Jody (Ed.). 1993. *Irish University Review*, número especial *Eavan Boland*, vol. 23, nº 1.
- Allen-Randolph, Jody. 2007. *Eavan Boland: A Sourcebook*. Manchester: Carcanet.
- Boland, Eavan. 1967. *New Territory*. Dublín: Allen Figgis & Co.
- Boland, Eavan. 1986. *The Journey and Other Poems*. Dublín: Arlen House.
- Boland, Eavan. 1994a. "A Kind of Scar: The Woman Poet in a National Tradition", en *A Dozen Lips* (Boland et al.). Dublín: Attic Press, pp. 72-92.
- Boland, Eavan. 1994b. *In a Time of Violence*. Manchester: Carcanet.
- Böll, Heinrich. 1957. *Irishes Tagebuch*. Colonia: Kiepenheuer & Witsch.
- Bradley, Anthony. 1981. "Pastoral in Modern Irish Poetry", en *Concerning Poetry*, vol. 14, nº 2, pp. 79-96.
- Gifford, Terry. 1999. *Pastoral*. Londres/ Nova York: Routledge.
- González, Helena. 2005. *Elas e o paraugas totalizador. Escritoras, xénero e nación*. Vigo: Edicións Xerais de Galicia.
- Hamilton, Hugo. 2007. "The Island of Talking", en *Irish Pages*, vol. 4, nº 2, pp. 23-31.
- Kiberd, Declan. 1991. "Yeats, Childhood and Exile", en *Irish Writing: Exile and Subversion* (eds. Paul Hyland e Neil Sammells). Basingstoke: Macmillan, pp. 126-145.
- Martin, Augustine. 1993. "Quest and Vision: *The Journey*", en *Irish University Review*, vol. 23, nº 1, pp. 75-85.
- Ní Dhomhnaill, Nuala. 2002. "Contemporary Poetry", en *The Field Day Anthology of Irish Writing*. Vol. V (eds. Angela Bourke et al.). New York: New York University Press, pp. 1.290-1.297.
- Palacios González, Manuela. 2005. "How Green Was My Valley: The Critique of the Picturesque by Irish and Galician Women Poets", en *Feminismo/s*, nº 5, pp. 157-175.

- Potts, Donna L. 2011. *Contemporary Irish Poetry and the Pastoral Tradition*. Columbia / Londres: University of Missouri Press.
- Reizbaum, Marilyn. 1993. "What's My Line: the Contemporaneity of Eavan Boland", en *Irish University Review*, vol. 23, n° 1, pp. 100-110.
- Smith, R. T. 1993. "Altered Light: Outside History", en *Irish University Review*, vol. 23, n° 1, pp. 86-99.
- Smyth, Ailbhe. 1989. "The Floozie in the Jacuzzi", en *The Irish Review*, n° 6, pp. 7-24.
- Smyth, Ailbhe. 1990. *Wildish Things: An Anthology of New Irish Women's Writing*. Dublin: Attic Press.
- Wills, Clair. 2002. "Feminism, Culture and Critique in English", en *The Field Day Anthology of Irish Writing*. Vol. V (eds. Angela Bourke et al.). New York: New York University Press, pp. 1.578-1.587.